

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-160.2025.22>

УДК 378.091.3:37.091.12.011.3-051]:392-022.33

Шевченко А. Ф.

ТЯГЛІСТЬ ТА БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

У статті актуалізовано проблему необхідності систематизації та узагальнення культурно-освітньої традиції українського народу і зокрема, до успадкування педагогічної спадщини, в основі якої досвід, творчість та інновації. Це в першу чергу пов'язано з тим, що система вищої освіти має відповідати запитам сучасного суспільства, де соціальне замовлення пов'язане з необхідністю підготовки педагогічних кадрів, які мають досить високий рівень професійної культури, здатних до розв'язання комплексних завдань, вміють орієнтуватися в соціальних процесах та інформаційному просторі самостійних, комунікативних та творчих особистостей.

Вказано на характеристики педагогічних традицій. Так серед них назвемо: опис думок, цінностей, критеріїв продуктивності освітнього процесу, що передаються від одного покоління педагогів до іншого; певні стійкі взаємозв'язки між педагогічною взаємодією та соціумом; історично мінливий спосіб становлення культури, зокрема і освіти; педагогічний парадокс, головною рисою якого є національна особливість; система історично сформованих цінностей педагогічної теорії та практики, що так чи інакше стосуються професійної діяльності.

Проаналізовано ряд історико-педагогічних досліджень, присвячених: актуалізації й успадкуванню педагогічних традицій, починаючи з другої половини XVI ст.; ролі і значенню педагогічних традицій в системі освітніх інновацій; співвідношенню традицій та інновацій у педагогічній діяльності; аксіологічній значущості традицій та інновацій, їх діалектичній єдності як умови модернізації освіти.

Наголошуючи на тяглоті та безперервності педагогічних традицій у формуванні професійної культури майбутніх викладачів з ранньомодерних часів і до наших днів, ми говоримо про наступність педагогічної професії, збереження її моральних засад, виховання винятково позитивного ставлення до педагогічної спадщини, формування цілісного бачення освітнього процесу й розвитку педагогічного мислення.

Ключові слова: педагогічні традиції, професійна культура, педагогічна спадщина, педагогічна підготовка.

Як відомо, поняття «традиція» досить міцно увійшло в педагогічний побут і використовується для позначення стійких і тривалих процесів та явищ, що посідають конкретне місце в історико-педагогічній спадщині. Серед характеристик педагогічної традиції назвемо: опис думок, цінностей, критеріїв продуктивності освітнього процесу, що передаються від одного покоління педагогів до іншого; певні стійкі взаємозв'язки між педагогічною взаємодією та соціумом; історично мінливий спосіб становлення культури, зокрема і освіти; педагогічний парадокс, головною рисою якого є національна особливість; система історично сформованих цінностей педагогічної теорії та практики, що так чи інакше стосуються професійної діяльності.

Як зауважує Л. Вовк, рівень усталеності освітніх тенденцій за різних суспільних умов та часових рамок, засвідчує педагогічний традиціоналізм. В

процесі вичленовування суспільних, наукових, педагогічних феноменів, що стали традицією певної галузі суспільного життя, формується освітнє новаторство [2, с. 45].

Сучасна тенденція запровадження інноваційних засобів і форм в освіту схвальна, але вона має ефективно реалізуватися на основі існуючих традицій [3, с. 68]. Саме традиції як механізм накопичення, збереження і відтворення професійного досвіду, вміщують у собі особливості організації педагогічної діяльності, виконують численні освітньо-виховні функції, знаходять вираз у великій кількості способів педагогічної взаємодії.

Традиції, так само як і інновації, володіють високою аксіологічною значущістю. Діалектична єдність традицій та інновацій стає головною умовою модернізації всіх сфер життя, включаючи й освіту. Враховуючи це, актуальним стає проблема збереження педагогічних традицій в практиці підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти, формуванні їх професійної культури. Педагогічні традиції стають певним особливим порядком наслідування соціокультурного змісту педагогічної роботи, її сенсу, ціннісних орієнтирів, іншими словами, надбань професійної культури.

Педагогічна спадщина у сфері вищої освіти в нашій країні має під собою багатовіковий досвід. В контексті, визначення місця традиції у пізнанні історико-педагогічного розвитку, пропонуємо звернутися до часів ранньомодерної України (XVI-XVIII століття), запропонованої Іваном Лисяком-Рудницьким.

Вживаючи культурно-освітні традиції, необхідно розуміти усталені особливості розвитку освіти та культури тогочасної України, що виробилися протягом багатьох століть, характерні для кожної епохи і зберігаються та передаються із покоління у покоління. Якщо проаналізувати культурно-освітні традиції цього періоду, то можна зацентувати увагу на поступовому розширенні мережі навчальних закладів вищого та підвищеного типу та провідній ролі тогочасної національної еліти у заснуванні, функціонуванні культурно-освітніх осередків.

І в цьому контексті необхідно зауважити, що започаткування цих осередків освіти нерозривно пов'язане з діяльністю Карлового університету, Краківської академії, або ж функціонуванням Віленської академії (з правом надання академічних ступенів – А. Ф.). Також цікава роль в їхньому утвердженні протестантських шкіл вищого типу (зокрема Киселинської академії, що на Волині. – А. Ф.), так само як і навчальних закладів інших конфесій [5].

Якщо ж говорити про педагогічні традиції, започатковані в 70–90-х рр. XVI століття, то вони ще виразніше знайшли своє продовження в наступні двісті років. Діяльність Острозької слов'яно-греко-латинської академії, Львівської братської школи, Замойської академії, Києво-Могилянського колегіуму, протестантських та римо-католицьких освітніх закладів, заклали підвалини до розвитку шкільництва та педагогічної думки на теренах тогочасної України у другій половині XVII і XVIII століттях.

Так, наприклад, випускники вище зазначених освітніх закладів не лише закладали основи вивчення мов, філософії, літератури, але й готували школи педагогічного спадкоємництва. [1], вони працювали вчителями і відкривали заклади в інших регіонах. Вочевидь, що Харківський колегіум і Київська академія співпрацювали один з одним, обмінюючись педагогічним досвідом. Також прослідковується плідна взаємодія цих закладів з Полтавською, Чернігівською, Новгород-Сіверською семінарією.

Варто зауважити, що навіть у Київській духовній академії (наступниці Києво-Могилянської академії – А. Ф.) була укладена власна програма з педагогіки. О. Новицьким, що передбачала поєднання громадянського і релігійного виховання, навчання природовідповідності, формуванню особистості, потреби дидактичних знань майбутнього духовного діяча і водночас педагога.

Вища освіта в Україні впродовж XIX століття розвивалася відповідно до освітніх політик інших урядів та країн. Серед відомих навчальних закладів вищого типу, назвемо: Львівський ліцей; Імператорський Харківський університет; Університет Франца I; університет Святого Володимира в Києві; Київська духовна академія; Новоросійський університет в Одесі. Чернівецький університет.

Іншими вищими школами, за змістом і характером освіти подібними до університетів, були: Кременецький ліцей та Рішельєвський ліцей в Одесі; Ніжинська гімназія вищих наук князя І. Безбородька; Вища київська гімназія та ін.

Так, у цей період учителів для викладання у гімназіях готували у Московському, Петербурзькому, Харківському, Казанському, Київському, Новоросійському університетах.

В системі підготовки вчителів при університетах педагогічні цінності акумулювались у контексті філософської думки. В педагогічних інститутах при університетах навчали новим дидактичним та антропологічним ідеям, орієнтували на розуміння педагогічних явищ та процесів. Тривалий час основи про педагогічну діяльність, психологію, професійну культуру, професійний інтерес, спрямування особистості, аксіологічну сутність освіти формувались у системі викладання філософії.

Варто зауважити, що у Київському університеті Святого Володимира в викладання проводилось з урахуванням традицій педагогічної підготовки у Київській академії, оскільки читали курси її випускники та діячі. Ефективність підготовки забезпечувались тим, що в контексті філософії як університетської дисципліни формувалась педагогіка як наука [4].

Кінець XIX – поч. XX ст. позначався спробами філософського обґрунтування професійної педагогічної підготовки. Це зберігало інтерес до методології педагогіки, педагогічної антропології і пізніше, в першій половині XX ст.

З 20 рр. XX ст. в Українській радянській соціалістичній республіці вже діяла єдина система педагогічної освіти, що природно збільшило кількість фахівців з вищою освітою. В аудиторіях працювали викладачі і професори, які

були випускниками, або викладачами колишніх університетів та академій, що зберегло хоча б на якомусь рівні педагогічну традицію, зокрема і в передачі досвіду педагогічної діяльності та формуванні педагогічних цінностей.

Сьогодні, в умовах війни, педагогічна підготовка майбутнього викладача зорієнтована на загальнонаціональну освітню політику, в якій визначальну роль відіграє відбудова держави, захист культурно-освітніх цінностей від зазіхань ворога, і зрештою, інтеграція України у світовий освітній процес. Серед цінностей педагогічної професії варто зосередитись на традиційних, нормативних, інноваційних. Саме таке поєднання цінностей відображає поступальність розвитку педагогічної підготовки.

Отже, педагогічні традиції в професійній підготовці фахівця, засновані на українській ментальності, вирізняються відповідальністю, відданістю професійному обов'язку, гуманізмом у стосунках, високим фаховим рівнем підготовки та ін. В аксіологічному аспекті педагогічні традиції стосовно досвіду підготовки педагогічних кадрів – це ні що інше, як історично сформовані цінності, що стають своєрідним механізмом розвитку творчих інновацій.

Визначаючи роль педагогічних традицій у справі підготовки майбутнього викладача, необхідно враховувати їхній бінарний характер. З одного боку, педагогічні традиції розглядається як чинник стабільності, пов'язаний з досвідом організації педагогічної взаємодії, а з іншого – основа інновацій, актуалізована в реальній освітній практиці й постійно потребує критичного переосмислення досвіду педагогічної діяльності. Таке розуміння ролі педагогічних традицій у формуванні професійної культури майбутніх викладачів дозволить новому поколінню фахівців розв'язувати більш комплексні завдання на підставі переосмисленої педагогічної спадщини.

Звернення до історії вищої педагогічної освіти у період з другої половини XVI століття до наших днів, лише підтверджує ту тезу, що з розвитком суспільства, його виробничих сил та відносин в надрах професії поглиблюються дискусії щодо необхідності збереження та примноження педагогічних традицій як чогось усталеного, старого, архаїчного.

Зрозуміло, що система вищої освіти має відповідати запитам сучасного суспільства, де соціальне замовлення пов'язане з необхідністю підготовки педагогічних кадрів, які мають досить високий рівень професійної культури, здатних до розв'язання комплексних завдань, вміють орієнтуватися в соціальних процесах та інформаційному просторі самостійних, комунікативних та творчих особистостей.

Проте, вища школа не тільки повинна займатись підготовкою фахівця нового типу, реагуючи на «щохвилинні виклики» сьогодення. Сучасне розуміння процесу педагогічної взаємодії привертає увагу до необхідності систематизації та узагальнення культурно-освітньої традиції нашого народу і зокрема, до успадкування педагогічної спадщини, в основі якої досвід, творчість та інновації.

Отже, наголошуючи на тягlostі та безперервності педагогічних традицій у формуванні професійної культури майбутніх викладачів з ранньомодерних часів і до наших днів, ми говоримо про наступність педагогічної професії,

збереження її моральних засад, виховання винятково позитивного ставлення до педагогічної спадщини, формування цілісного бачення освітнього процесу й розвитку педагогічного мислення.

Використана література :

1. Андрущенко В. П., Вовк Л. П. Історія вищої педагогічної освіти в контексті цінностей соціокультурних систем. 2014. С. 34-51. URL : <http://surl.li/qwkzy>
2. Вовк Л. П. Педагогічна традиція у системі освітніх інновацій. 2000. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34843/Vovk%20L.P.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Золотухіна С. Т., Фазан В. В., Макаренко В. В. Традиції та новації у педагогічній діяльності. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2021. № 50. С. 65-74.
4. Сокирко О., Патріляк І. «Університет, що відкривається в Києві, найменувати Університетом Святого Володимира...». 2019. URL : <http://www.golos.com.ua/article/314530>
5. Шевченко А. Ф. Роль Острозької та Замойської академій у розвитку вищої освіти тогочасної України. *Матеріали наукової конференції викладачів кафедри теорії та історії педагогіки*; за наук. ред. Л. П. Вовк, В. Б. Вишківська. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 164 с. С. 58-71.

References :

1. Andrushchenko V. P., Vovk L. P. (2014). Istoriiia vyshchoi pedahohichnoi osvity v konteksti tsinnostei sotsiokulturnykh system. S. 34–51. URL : <http://surl.li/qwkzy> [in Ukrainian].
2. Vovk L. P. (2000). Pedahohichna tradytsiia u systemi osvitynnikh innovatsii. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34843/Vovk%20L.P.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
3. Zolotukhina S. T., Fazan V. V., Makarenko V. V. Tradytsii ta novatsii u pedahohichnii diialnosti. Teoriiia ta metodyka navchannia ta vykhovannia. Kharkiv, 2021. № 50. S. 65–74 [in Ukrainian].
4. Sokyрко O. Patriliak I. «Universytet, shcho vidkryvaietsia v Kyievi, naimenuvaty Universytetom Sviatoho Volodymyra...» (2019). URL : <http://www.golos.com.ua/article/314530> [in Ukrainian].
5. Shevchenko A. F. Rol Ostrozkoï ta Zamoïskoï akademii u rozvytku vyshchoï osvity tohochasnoi Ukrainy. *Materialy naukovoi konferentsii vykladachiv kafedry teorii ta istorii pedahohiky* ; za nauk.red. L. P. Vovk, V. B. Vyshkivska. K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2017. 164 s. S. 58–71 [in Ukrainian].

A. SHEVCHENKO. Continuity and uninterrupted nature of pedagogical traditions in the formation of professional culture of future teachers.

The article highlights the issue of the need for systematization and generalization of the cultural and educational tradition of the Ukrainian people, particularly in regard to the inheritance of pedagogical heritage, which is based on experience, creativity, and innovation. This is primarily related to the fact that the higher education system must meet the demands of modern society, where the social order is connected with the need for training pedagogical personnel who have a high level of professional culture, are capable of solving complex tasks, and are able to navigate social processes and the information space as independent, communicative, and creative individuals.

The article discusses the characteristics of pedagogical traditions. Among them, we can mention: the description of ideas, values, and criteria for the productivity of the educational process that are passed down from one generation of educators to the next; certain stable interrelations between pedagogical interaction and society; the historically variable way of the development of culture, including education; the pedagogical paradox, whose main feature is national specificity; the system of historically formed values in pedagogical theory and practice that are related to professional activity in one way or another.

The article analyzes a number of historical and pedagogical studies dedicated to: the actualization and inheritance of pedagogical traditions, starting from the second half of the 16th century; the role and importance of pedagogical traditions in the system of educational innovations;

the relationship between traditions and innovations in pedagogical activity; the axiological significance of traditions and innovations, and their dialectical unity as a condition for the modernization of education.

Emphasizing the continuity and uninterrupted nature of pedagogical traditions in the formation of professional culture for future teachers from early modern times to the present, we speak about the continuity of the pedagogical profession, the preservation of its moral foundations, the cultivation of an exceptionally positive attitude towards pedagogical heritage, and the formation of a holistic vision of the educational process and the development of pedagogical thinking.

Keywords: *pedagogical traditions, professional culture, pedagogical heritage, pedagogical training.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-160.2025.23>

UDC 61:378.147:614.2

Shumylo M., Shlimkevych I.

EXPLORING ACADEMIC MOBILITY IN MEDICAL EDUCATION: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND HYBRID MODELS FOR GLOBAL LEARNING

Academic mobility in medical education offers significant benefits by providing students with global exposure, diverse learning environments, and networking opportunities. These experiences not only enhance students' clinical competencies but also foster cultural competence and broaden their understanding of global health issues. This article categorizes academic mobility into two primary types: physical mobility, where students travel abroad to participate in academic or clinical programs, and virtual mobility, which leverages digital learning platforms to engage students in global education without the need for physical travel. Both types of mobility contribute to enriching medical education, enabling students to gain hands-on experience in different healthcare systems and medical practices worldwide.

While academic mobility offers numerous advantages, it also presents challenges such as language barriers, financial constraints, and issues with the recognition of qualifications. Additionally, the increasing reliance on virtual mobility due to disruptions like the COVID-19 pandemic highlights the evolving nature of global education. Programs such as Erasmus+, Fulbright, and Global Health initiatives have played a pivotal role in facilitating student exchanges, particularly in response to global crises, ensuring continuity in education and fostering international collaborations. This article also explores the importance of a blended approach that combines both physical and virtual mobility to create flexible, resilient, and accessible learning experiences for medical students.

Future investigations are crucial to address existing barriers and optimize the integration of virtual mobility into traditional programs. Research should explore the long-term impact of mobility on career development, employability, and professional growth. By focusing on these areas, academic mobility programs can better prepare future medical professionals to navigate diverse healthcare settings and address global health challenges.

Keywords: *academic mobility, medical education, medical student, healthcare, cultural competence, mobility programs, electives, global challenges.*

(статтю подано мовою оригіналу)